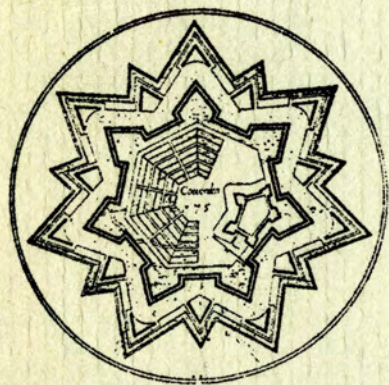

STICHTING
MENNO VAN COEHOORN

JAARVERSLAG

over

1963

opgericht 18 april 1932

Beschermheer: Z.K.H. de Prins der Nederlanden
Erelid: W.H. Schukking te 's-Gravenhage

J A A R V E R S L A G

o v e r

1 9 6 3

De Stichting, genoemd naar Neerlands grote vestingbouwmeester, MENNO, baron VAN COEHOORN (1641-1704), directeur-generaal der fortificatiën onder Koning-Stadhouder WILLEM III, stelt zich ten doel:

"De instandhouding te bevorderen van oude, buiten militair gebruik gestelde, vestingwerken in Nederland, als gedenktekenen van Geschiedenis en Kunst en als Natuurmonumenten, zodoende bij te dragen tot het bewaren van zinrijke overblijfselen en eerbiedwaardige traditiën uit ons nationaal verleden en tevens in het Nederlandse Volk de zin voor kunst- en natuurschoon te ontwikkelen en bevorderen."

(Art. 2 der Statuten)

INLEIDING

"Maar ongetwijfeld zullen ook onze
 OUDE VESTINGEN een grote aantrek-
 king op onze toeristen uitoefenen".
 (Wijlen Gen.b.d. C.J. Srijders, in
 "Het Vaderland" van 17-6-'29)

Wij kunnen het volkomen eens zijn met bovenstaande uitspraak van onze oud-voorzitter en ere-voorzitter. Het is één van de redenen waarom de Stichting werd opgericht en als haar voornaamste doelstelling koos: "het instandhouden van oude, buiten militair gebruik gestelde, vestingwerken in Nederland." Willen dergelijke historische vestingwerken echter waarlijk een grote aantrekkingskracht op de toeristen uitoefenen, dan zal het noodzakelijk zijn dat aan het behoud daarvan meer aandacht wordt besteed. Ook echter zal het bezichtigen van deze objecten, monumenten van Geschiedenis, Kunst en Natuurschoon, in het toeristenseizoen aantrekkelijker moeten worden gemaakt.

Elders, buiten Nederland, zijn vele voorbeelden aan te wijzen, waaruit blijkt dat het zeer wel mogelijk is oude vestingwerken voor de toeristen bezienswaardig en aantrekkelijk te maken.

Tijdens een langdurig bezoek van onze secretaris aan Canada en de Verenigde Staten, mocht hij zich, door eigen aanschouwing, hiervan bij zeer vele "Old Fortresses" welke hij bezocht, overtuigen (zie bijl. III). De gunstige resultaten ten aanzien van het bezoek aan deze objecten in het vakantie-seizoen, blijven daar dan ook niet uit. Bij een informatie bleek hem dat alleen het "Old Fort York" te Toronto in het seizoen 1963 ca. 64.000 bezoekers trok, hetgeen een inkomen van plm. \$ 32.000 opleverde. Wij menen dat ook in ons land iets meer belangstelling begint te groeien.

De Algemene Nederlandse Vereniging v. Vreemdelingenverkeer b.v. zoekt de medewerking van de Stichting voor het samenstellen van lijsten van voor het

toerisme spectaculaire oude vestingwerken in ons land. De secretaris heeft aan deze wens ten behoeve van de voorlichting van de plaatselijke V.V.V.'s voldaan.

Het vestingmuseum te Naarden mocht zich in het afgelopen jaar verheugen in een stijgend aantal bezoekers.

De Stichting Recreatie te Haarlem zocht contact met ons en nam onze onder-voorzitter, de heer J.J. de Wolf, in haar bestuur op als vertegenwoordiger van Menno van Coehoorn.

Een schaduwzijde vormt nog steeds het uitstel van de aanvang van de restauratie van de vesting Naarden, welke, goed bewaard en verzorgd, als uniek voorbeeld van Nederlandse militaire bouwkunst, een grote aantrekkingskracht kan vormen, zowel voor Nederlandse als buitenlandse toeristen.

Mogen de Nederlandse instanties echter niet vergeten dat ook hier de oude zinspreuk van de V.O.C. "DE KOST MOET VOOR DE BAET UYT", geldt.

Overigens ging voor de Stichting het jaar 1963 voorbij, een jaar waarin weer ernstig werd getracht het in de statuten gestelde doel te verwezenlijken.

Dankbaar memoreren wij de medewerking welke ondervonden werd op financieel gebied, door subsidies van het Rijk, de Provincie Noord Brabant en enkele Gemeenten, en door de bijdragen van de Donateurs en Begunstigers.

Een nauw contact werd onderhouden met de Ministeries van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, Financiën e.a., alsmede met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Dienst der Domeinen.

Veel nuttige adviezen werden ontvangen en konden worden gegeven.

Moge het hierbij aangeboden jaarverslag U hiervan een duidelijk beeld geven.

BESTUREN

HOOFDBESTUUR

In het verslagjaar 1963 hadden de volgende heren zitting:

L.J. Spanjaerdit Speckman	mr. J. Vink (d)
J.J. de Wolf	A.G. Paardekooper (c)
C.A. de Bruijn	ir. J. Loeff (c)
mr. P.J. van der Mark	J.M. Haga (c)
W.H. Schukking	A. Bicker Caarten (c)
jhr. ir. Six van Wimmenum	mr. J.Th. Bonnerman (c)
J.L.H.A. Antoni (c)	ir. J.J.M. Aangenendt (f)
ir. S. Herweijer (d)	H. Bakker (f)
P.B. Bouman Jnr. (b)	dr. J. Belonje (f)
ir. J. Ligthart (d)	N.J.C. Cramer (f)
ir. R. Meischke (c)	L.J. de Lagh (f)
A.G.M. Boost (c)	A.H. de Mohr (f)
C.J.J. Stoorvogel (a)	ir. G.A. Overdijkink (f)
ir. G. Memelink (d)	dr. W.J.A. Visser (f)
jhr. M.J.I. de Jonge van Ellemeet (c)	ir. H. Weezeman (f)
mr. W.J. Vogel (d)	dr. J.W. Wijn (f)
mr. R. Hotke (c)	E.D. van Wijngaarden (f)

- (a) aangewezen op grond van artikel 5 van de statuten onder a,
- (b) idem onder b,
- (c) idem onder c,
- (d) idem onder d,
- (f) idem onder d; treden af als onder f.

Evenals vorige jaren werd aan de Beschermer van de Stichting, Z.K.H. de Prins der Nederlanden, het jaarverslag aangeboden.

De heer dr. V. Westhoff heeft gemeend zijn functie in het hoofdbestuur te moeten neerleggen.

Op 1 mei van het jaar kwam het hoofdbestuur te 's-Gravenhage in Algemene Vergadering bijeen. De opnieuw herkozen leden hebben hun herbenoeming aanvaard. Zie verder het verslag van deze bijeenkomst.

DAGELIJKS BESTUUR

In het jaar 1963 hadden hierin zitting de heren:

L.J. Spanjaerd Speckman	Voorzitter
J.J. de Wolf	Ondervoorzitter
C.A. de Bruijn	Secretaris
mr. P.J. van der Mark	Adjunct-secretaris
W.H. Schukking	Adviseur
jhr. ir. Six van Wimmenum	Penningmeester

Maandelijks kwam het dagelijks bestuur te 's-Gravenhage bijeen, in de door de Directeur-Generaal van de Rijksgebouwendienst welwillend beschikbaar gestelde ruimte, waar ook ons omvangrijk archief wordt bewaard.

Vanaf half januari tot eind februari heeft de secretaris, wegens het ondergaan van een ingrijpende operatie, zijn functie niet kunnen waarnemen. Dit was ook het geval tijdens zijn lange afwezigheid in het buitenland. Zijn werkzaamheden zijn in die perioden waargenomen door de heren L.J. Spanjaerd Speckman en J.J. de Wolf.

De leden van het dagelijks bestuur zijn te bereiken onder de volgende telefoonnummers:

Voorzitter	0.70 - 24 51 35	(huis)
Ondervoorzitter	0.70 - 18 07 68	(huis)
Secretaris	0.1710 - 50 18 4	(huis)
Adviseur	0.70 - 24 08 75	(huis)
Adjunct-secretaris	0.70 - 24 03 15	(huis)
Penningmeester	0.2953 - 20 77	(huis)
Vergaderplaats en archief	0.70 - 61 42 21	Rijksgebouwendienst, Stadhoudersplantsoen 7, 's-Gravenhage

Postrekening van de stichting: No 63 84 4 te Oegstgeest.

JAARVERGADERING HOOFDBESTUUR

Op woensdag 1 mei hield het Hoofdbestuur zijn JAARLIJKSE VERGADERING, om kennis te nemen van de rekening en verantwoording van het Dagelijks Bestuur en besluiten te nemen over de door de Stichting verder te volgen weg.

De vergadering werd gehouden in de vergaderzaal van de Rijksgebouwendienst te 's-Gravenhage, welke zaal hiertoe welwillend door de Directeur-Generaal van deze Dienst was beschikbaar gesteld. Van de leden van het Hoofdbestuur hadden er acht bericht van verhindering gezonden.

Na de goedkeuring van het jaarverslag van de secretaris en de financiële verantwoording van de penningmeester besloot de vergadering het Dagelijks Bestuur voor het gevoerde beheer in het jaar 1962 volledig décharge te verlenen.

Van de heer Dr. V. Westhoff te Driebergen was bericht ingekomen dat hij zich voor een herbenoeming in het Hoofdbestuur niet meer beschikbaar wenste te stellen.

De periodiek aftredende leden van Hoofdbestuur en het Dagelijks Bestuur, de heren Dr. J. Belonje, L.J. de Lagh, A.H. Mohr, Dr. W.J.A. Visser en L.J. Spanjaerd Speckman, werden bij acclamatie opnieuw, voor de daarvoor bestemde termijn, herkozen. Alle heren verklaarden zich bereid de herbenoeming te aanvaarden.

Naar aanleiding van het jaarverslag volgde een levendige discussie over de nog steeds uitgestelde restauratie van de Naardense vestingwerken.

De bespreking werd geopend door de burgemeester van NAARDEN, de heer N.J.C. Cramer, die tevens de door O.K. en W. aangestelde beheerder van de vesting is. Door hem werden ernstige woorden gesproken over het feit dat, hoewel hem bekend was dat voor de uitvoering van de eerste étappe van de restauratie een crediet beschikbaar is, er nog geen daadwerkelijk begin met de werkzaamheden werd gemaakt. Het oponthoud zou te wijten zijn aan gemis van een samenwerking op lager niveau.

De vraag kwam naar voren of er niet een invloedrijke persoon te vinden zou zijn die deze controversie zou kunnen doorbreken. Besloten werd te trachten een samenspreking tot stand te brengen tussen de leidende figuren van de Rijksgebouwendienst en de Genie.

Ten slotte drong de heer Cramer nogmaals op de nodige spoed aan, aangezien de belangstelling voor de vesting in de laatste tijd zeer is toegenomen en men de belanghebbende neringdoende inwoners van de vesting, die ook geld en moeite besteden om het inwendig aanzien van de stad te verhogen, niet langer teleur mag stellen.

Verder kwam, naar aanleiding van het jaarverslag, nog ter sprake de mogelijkheid om, voor het onderhoud van de vestingwerken van WILLEMSTAD, gebruik te maken van vrijwillige arbeidskrachten. Gedacht werd aan de leden van de Heemkundige Kring. De burgemeester van Willemstad, de heer P.B. Bouman, was van mening dat de in zijn Gemeente gestationeerde Zeeverkenners van de Padvinderij zeker bereid gevonden zouden worden om hieraan mede te werken.

Ten aanzien van de jaarlijkse EXCURSIE werd besloten deze in den vervolge op een vaste dag te houden, n.l. op de TWEDE ZATERDAG IN DE MAAND JUNI.

Het lid, de heer E.D. van Wijngaarden, die tevens secretaris is van de Stichting Vrienden van de Vesting Naarden, bracht de belangen van zijn troetelkind, het VESTINGMUSEUM te Naarden, naar voren. Het museum mag zich in een steeds groeiend bezoek verheugen, doch heeft te lijden van de vochtige toestand van de kazematten, waarin het is ondergebracht. De heer Van Wijngaarden vroeg medewerking om bij het begin van de restauratie voorrang te mogen hebben door het droogmaken van deze ruimten.

Tijdens de vergadering had de aanbieding plaats van een belangrijke collectie mooie LUCHTFOTO's, welke een geschenk vormde van de Vereniging van Officiëren der Genie, als blijk van waardering aan de Stichting, toegezegd ter gelegenheid van de viering van haar dertigjarig bestaan. De overhandiging geschiedde bij monde van de voorzitter dezer vereniging, onze onderpraeses de heer J.J. de Wolf, die hierin gesecondeerd werd door zijn secretaris, de Kapitein der Genie C. Sprey.

Het geschenk wordt door de Stichting Menno van

Coehoorn op zeer hoge prijs gesteld en de voorzitter noemde het in zijn dankwoord een welkome aanwinst van ons archief.

FINANCIEEL OVERZICHT 1963

	<u>Lasten</u>	<u>Baten</u>
Contributies		1.972,50
Interest		728,03
Willemstad	6.316,70	785,--
Rijks-subsidie		7.000,--
Historische Atlas	1.818,38	1.589,--
Contributie aan derden	35,--	
Secretariaat	466,66	
Diverse kosten	684,70	
Tegoed Fonds Willemstad	1.471,30	
Saldo	1.281,79	
	12.074,53	12.074,53

TOELICHTING

In 1963 werd weer een Rijks-subsidie ontvangen van f 7.000,--, terwijl ook het subsidie ad f 100,-- van de Provincie Noord Brabant ten bate van het Fonds Willemstad werd geboekt.

Helaas zijn echter de inkomsten nog niet zo, dat blijvend een tweede arbeider in dienst kan worden genomen voor het onderhoud van de vestingwerken te Willemstad.

Toch blijft het noodzakelijk er naar te streven om in de naaste toekomst een tweede kracht hiervoor aan te trekken, aangezien de werkzaamheden die verricht moeten worden vrij omvangrijk zijn. Een verdere verhoging van de subsidie blijft dan ook nog steeds dringend geboden.

STUDIE-COMMISSIE

Samenstelling:

Voorz.	W.H. Schukking,	's-Gravenhage
Secr.	C.A. de Bruijn,	Oegstgeest
Leden:	dr. J. Belonje,	Alkmaar
	A.H. Mohr,	Ede
	L.J. Spanjaardt	
	Speckman,	's-Gravenhage
	dr. J.W. Wijn,	's-Gravenhage.

In het verslagjaar kwam de Studie-commissie gereed met deel IIIb (Noord-Holland) van de Atlas van historische vestingwerken in Nederland. Een omvangrijke documentatie, welke veel tijd en inspanning van de leden der commissie heeft gevraagd. Vooral, omdat in de provincie Noord-Holland verscheidene linies en stellingen hebben gelegen, waarvan de meeste werken eerst kort geleden als vestingwerk zijn opgeheven. Het verzamelen van de gegevens (voornamelijk van de kleine werken), heeft heel wat speurzin vereist, omdat deze een uitgebreid archief-onderzoek noodzakelijk maakte.

Aangezien steeds weer de vraag naar deel I (sedert enkele jaren uitverkocht) naar voren komt, zou de mogelijkheid moeten worden overwogen van een herdruk. Inmiddels houdt de commissie zich bezig met het verzamelen van de gegevens voor het IVde deel van de Atlas (Zuid-Holland). Zij hoopt dit deel in de loop van 1964 te kunnen doen verschijnen.

Een woord van dank moet worden gebracht aan het PRINS BERNHARD FONDS dat, niettegenstaande de stagnatie in de opeenvolging der uitgave ontstaan, de subsidiëring heeft willen voortzetten.

CORRESPONDENTEN

Aan de correspondenten wordt dank gebracht voor de medewerking, ook weer in het afgelopen jaar betoond. De heer dr. J. Belonje houdt actief het oog op wat er gaat gebeuren met de nog overgebleven lunetten

uit de v.m. Linie van Beverwijk en laat niet af te waarschuwen tegen de steeds voortschrijdende verwaarlozing van deze werkjes.

Jammer dat er nog maar geen fondsen beschikbaar kunnen worden gesteld om tot het conserveren van een zevental nog overgebleven lunetten over te gaan.

De heer L.J. Morreau, die zijn omvangrijke studie over de geschiedenis van de vesting Maastricht zo goed als voltooid heeft, hield het dagelijks bestuur voortdurend op de hoogte van de toestand, waarin zich de resten der v.m. vestingwerken in zijn rayon bevinden. Door het gemeentebestuur van Maastricht werd hij benoemd in de Commissie tot voorbereiding van de restauratie der v.m. vestingwerken aldaar.

Helaas moest de luitenant-kolonel Y. Meeter, door vertrek van Middelburg naar Den Haag, zijn functie als correspondent voor Zeeland neerleggen. De Stichting verliest in hem een ijverig en belangstellend medewerker. Een woord van dank voor de door deze heer betoonde activiteit is hier zeker op zijn plaats.

Gaarne doen wij een beroep op onze begunstigers in de provincie Zeeland om in deze vacature weer te kunnen voorzien.

Een bijzonder woord van dank brengen wij aan onze correspondent voor WILLEMSTAD, de heer W. Maris J.Azn., die in de rij der correspondenten een eerste plaats inneemt. Deze plaats is vooral daarom zo omvangrijk omdat genoemde heer tevens is belast met het dagelijks beheer van ons erfpachtgoed, de vestingwerken van Willemstad. Een vrijwillige en onvergolden taak, soms ondankbaar, maar telkens weer door hem met grote bereidwilligheid op zich genomen, jaar in, jaar uit.

Het Stichtings-bestuur zegt hem ook nu hiervoor weer hartelijk dank.

CORRESPONDENTEN, in het jaar 1963 in functie:

ir. J.D.M. Bardet	Jaffastraat 27, Utrecht	De prov. Utrecht de Nederbetuwe c.a. de Grebbelinie en de Oude Holl. Waterlinie Noordholland benoorden het Noordzeekanaal Drente
dr. J. Belonje	Nassaulaan 39, Alkmaar	De prov. Utrecht de Nederbetuwe c.a. de Grebbelinie en de Oude Holl. Waterlinie Noordholland benoorden het Noordzeekanaal Drente
mr. G.A. Bontekoe	't Oost 56, Oostwolde (Friesl.)	De prov. Utrecht de Nederbetuwe c.a. de Grebbelinie en de Oude Holl. Waterlinie Noordholland benoorden het Noordzeekanaal Drente
C.A. de Bruijn	M.H. Trompstraat 218, Oegstgeest	Vesting Naarden
R.J.G.M. van Hasselt	Molenstraat 8, Roosendaal	Noordbrabant behalve Willemstad c.a., Land v. Altena en Land v. Heusden Overijsel
A.A.C. Maaskant	Doornweg 47, Zwollerkerspel	Willemstad c.a.
W. Maris J. Azn.	Raadhuisstraat 6, Willemstad (N.Br.)	De prov. Groningen
mr. G. Overdiep	Petrus Campersingel 245, Groningen	West Zeeuws-Vlaanderen
J.J. Rosseel	Markt 19, Aardenburg	Walcheren
Y. Meeter	Langevielesingel 86, Middelburg	Zuid-Limburg
L.J. Morreau	Prins Bisschopsingel 11, Maastricht	Oost Zeeuws-Vlaanderen
R. Slock	Stationsstraat 22, Sas van Gent	Gelderland v.w.b. de Veluwezoom, de Graaf- schap, de Lijmers en de Overbetuwe Het Land van Weert
H. Stam	Eusebiusbinnensingel 23, Arnhem	Friesland
mr. Stan Smeets	Wilhelminastraat 47, Weert (L.)	Noord-Holland bezuiden het Noordzeekanaal be- halve Naarden en de O.H. Waterlinie Bommelerwaard, Land van Altena, Land van Heusden.
jhr. E.C. Storm van 's Gravesande	Harlingerstraatweg 29, Leeuwarden	
ir. Ch.C. van der Vliet	Anna van Burenlaan 59, Haarlem (Z.)	
H. Voogd	Huize 'Rijswijk' Rijswijk (N.Br.)	

DONATEURS

Het aantal donateurs werd dit jaar uitgebreid met:
N.V. Nederlandse Aardolie Mij. te Oldenzaal.

Bedankt heeft de Gemeente Oostburg.

Het aantal blijft 49.

BEGUNSTIGERS

Afgeschreven wegens overlijden:

Mevrouw J.E. Tak van Poortvliet te 's-Gravenhage

H. van den Bos te Amersfoort

ir. F. Sprey te Slikkerveer,

wegens bedanken, enz.:

H. Vuysje te Bussum,

Arch.bur. Kuiper, Gouwetor en de Ranitz te Rotterdam.

Aanmeldingen:

mr. J.H. van den Hoek Ostende te Amsterdam

Ch.A. Brugma te 's-Gravenhage

J.H. van Buel te Breda

J.A.G. Moens te 's-Gravenhage

ir. J.B. Asselbergs te 's-Gravenhage

W.A. Heineman te Velp

K. Stougie te Leiden

Arch.bur. Gouwetor en Mulder te Rotterdam

Bur.v.Ruimt.Ordening te Rotterdam

E.J. Feenstra te 's-Gravenhage

H.H. Reinders te Groningen

ir. A.H.O.W. de Bats te 's-Gravenhage

C.J. van der Stadt te 's-Gravenhage

Th. van Straalen te Monster

drs. A.L. Heldens te Halsteren (N.Br.)

Mevr. A. de Lange-Reelick te Heiloo

Mevr. M.A. van Middendorp te 's-Gravenhage

Recapitulatie:

aanmeldingen		17
overleden	3	
afgevoerd	2	5
	<hr/>	
aanwinst:		12

EXCURSIE 1963

De jaarlijkse excursie had ditmaal plaats op 8 juni en had ten doel de bezichtiging van de werken aan de Katshaar, de Emmerschans en de Zwartendijksterschans, met toelichting van prof. Van Giffen, onder wiens leiding die objecten in de laatste jaren zijn geres- taureerd. De excursie was verder voorbereid door Mr. Van Schouwenburg en Mr. Bontekoe.

Het punt van uitgang was het station Beilen. Vandaar werd via Westerbork, Zweelo, Oosterhesselen, Dalen, Coevorden naar de werken aan de Katshaar gereden, waartoe de Nederlandse Aardolie Maatschappij (de N.A.M.) toestemming heeft willen verlenen voor het gebruikmaken van haar weg naar de Katshaar. Na het bezoek aan de werken aldaar ging de tocht naar Emmen, alwaar het koffiemaal werd gebruikt in Hotel 't Hee- renhof. Daarna werd de Emmerschans bezichtigd, en werd via Rolde en Norg naar Een gereden, waar de Zwartendijksterschans werd bezocht. Vandaar werd de terugrit aanvaard voor de treinreizigers naar Assen. De excursie werd begunstigd door fraai weer. Het aan- tal deelnemers bedroeg 44.

BEZOEKEN

Leden van het dagelijks bestuur bezochten in 1963 ver- schillende objecten, zoals:

HEUSDEN; Plan voor het stichten van een watersport- centrum.

WILLEMSTAD; I.v.m. het beheer van het erfpachtgoed en de waterstaatkundige toestand in verband met het Deltaplan.

MUIDEN; Naar aanleiding van het plan tot het aanleggen van een nieuwe weg naar het MUIDER-SLOT.

NAARDEN; Recreatiemogelijkheden na het tot stand komen van het GOOIMEER.

GORINCHEM; In verband met het nieuwe saneringsplan voor de binnenstad.

HELLEVOETSLUIS; Het onderhoud van de vestinggrachten.

BREDA; Over het behoud van de resten van een LUNET uit de v.m. vestingwerken.

CONTACTEN en PROPAGANDA

Met diverse bevriende organisaties werd contact onderhouden door uitwisseling van drukwerken, jaarverslagen en periodieken. Regelmatig werden ontvangen:

BULLETIN en NIEUWS BULLETIN van de K.N.O.BOND;

ONS LEGER van de KON.VER. ONS LEGER;

MAASGOUW van het LIMB.GESCH.- en OUDH.KUNDIG GEN.;

HEEMSCHUT van de BOND HEEMSCHUT;

BRABANTIA van het PROV.GEN.v.K.en W. in Noord-Brabant;

NATUUR EN LANDSCHAP van de CONTACT-COMMISSIE;

De Stichting VRIENDEN VAN DE VESTING NAARDEN;

Het NED. LEGER- en WAPENMUSEUM GEN. HOEFER;

De Stichting OUD DRENTHE;

De NED. KASTELENSTICHTING;

De KON.NED.HEIDEMIJ.;

Het STAATSBOSBEHEER;

De ALGEM.NED.VER. voor VREEMDELINGENVERKEER.

BUITENLANDSE CONTACTEN waren:

Het Ned. Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit te Pretoria, waarmee drukwerken en jaarverslagen werden gewisseld.

De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen te Brussel, waaraan inlichtingen werden verstrekt over het werk van onze Stichting.

De vereniging "Zur Förderung des Jülicher Brückenkopfs e.V." te Jülich, die ons per brochure heeft ingelicht over de geschiedenis en tegenwoordige toestand van dit oude vestingwerk.

Onze begunstiger, de heer H. le Page te Mechelen (België), is de gangmaker van de actie om in België te komen tot de oprichting van een gelijkgezinde organisatie als de Stichting Menno van Coehoorn in Nederland. Het doel is aldaar een Stichting te vormen, die de naam zal dragen van "SIMON STEVIN", ook voor ons een bekende naam in de geschiedenis van de vestingbouwkunst. Ons dagelijks bestuur heeft zich in beginsel bereid verklaard een van zijn leden af te vaardigen bij de doop van deze zusterstichting.

Op 15 februari werd te 's-Gravenhage door het dagelijks bestuur een propaganda-bijeenkomst gehouden, waar ondanks het bittere winterweer van die dagen ongeveer 35 personen aanwezig waren.

Aan de hand van lichtbeelden werd door de ondervoorzitter, de heer J. J. de Wolf, een overzicht gegeven van doel en werkwijze van onze Stichting. Enkele nieuwe begunstigers konden worden genoteerd.

Het dagelijks bestuur onderneemt pogingen om te geraken tot het laten vervaardigen van een propaganda-folder, die verlucht zou moeten worden door pakkende foto's. Zulk een uitgave zou goede diensten kunnen bewijzen bij het winnen van nieuwe donateurs en begunstigers.

Door een van de begunstigers is daartoe contact opgenomen met een reclame-adviseur. Wanneer de plannen in zoverre gereed zijn, dat tot een uitvoering zou kunnen worden overgegaan, zal getracht worden hiervoor een subsidie te verkrijgen, b. v. uit het Prins Bernhard Fonds.

In Zeeland bestaat het plan om te Middelburg een z.g. "BENELUX-TENTOONSTELLING" te organiseren. Men wil hierbij ook aandacht besteden aan de historische vestingwerken. Onder bepaalde voorwaarden heeft het dagelijks bestuur zich bereid verklaard tot medewerking.

Zoals reeds in de Inleiding vermeld, is de Stichting in de persoon van de heer J.J. de Wolf vertegenwoordigd in het bestuur van de STICHTING RECREATIE. Deze stelt zich ten doel het coördineren van recreatieplannen in ons land. Deze Stichting heeft o.a. grote belangstelling voor vestingwerken in de v.m. Stelling van Amsterdam, die voor toeristische doeleinden zouden kunnen worden dienstbaar gemaakt.

Zoals eveneens reeds in de Inleiding vermeld, heeft de secretaris op verzoek van de A.N.V.V., de Alg. Ned.Ver.v.Vreemdelingenverkeer, bureau documentatie, lijsten samengesteld van, uit een toeristisch oogpunt spectaculaire vestingwerken in Nederland, of resten hiervan.

Ook heeft hij van een uitgeverij opdracht gekregen in de z.g. Fibulareeks (een uitgave welke door deze mij. in samenwerking met de Nederlandse Jeugdbond ter bestudering van de geschiedenis is opgezet) een boekje te schrijven onder de titel "Nederlandse vestingen".

In het Jaarverslag 1961, blz. 14/15, werd melding gemaakt van medewerking, verleend aan Ir. W.L.K. Obuobisa, uit Ghana, inzake opheldering van vraagpunten, welke zich hadden voorgedaan bij de restauratie van enige vroegere Nederlandse forten aan de Goudkust. Mr. Obuobisa is thans Inspector of Monuments, Ghana. Hij heeft materiaal verstrekt aan A.W. Lawrence bij het samenstellen van diens onlangs verschenen, ruim geïllustreerd en gedocumenteerd werk "Trade Castles and Forts of West Africa". In dit werk nemen een voorname plaats in de objecten, welke in Nederlandse handen zijn geweest, zoals het kasteel St. George del Mina en de forten St. Jago, Amsterdam, Hollandia, Nassau, Batenstein, Lijdzaamheid, Oranje e.a. Een aantal tekstfiguren en afbeeldingen is naar originelen, berustend in het Algemeen Rijksarchief, in 1961 met de heer Obuobisa besproken.

AANWINSTEN

Schenkingen werden ontvangen van:

1. De Oudheidkundige Kring "DE ORANJEBOOM" te Breda, het fraai uitgevoerde JAARBOEK over 1962.
2. MONUMENTENZORG, een foto van een zilveren avondmaalsbeker welke in het bezit is van de Ned. Herv. Kerk te Coevorden en waarop de vesting van die naam is gegraveerd.
3. W.H. SCHUKKING, een plattegrond van VERONA, met de vestingwerken die door San Michele zijn gebouwd.
4. Dr. jur. H. le Page te Mechelen, België, een fraaie verzameling zwartwit- en kleurenfoto's van oude vestingwerken te Grevelingen, Calais, Berges en Yper.
5. Vereniging van Officieren der Genie, 25 Luchtfoto's van Nederlandse vestingwerken.
6. Ned. Aardolie Mij., het huisorgaan "Nammogran", waarin een artikel over het werk te KATSHAAR.
7. Der Jülicher Brückenkopf, een brochure over het oude vestingwerk door W. Pelzer en H. Kerz.
8. Limburgs Geschiedk. en Oudheidkundig Genootschap, de jaarlijkse uitgave "Publications".

Door bemiddeling van het Alg. Rijks Arch. werden voor ons archief vergrotingen aangemaakt van een aantal microfoto's van tekeningen van werken, uit een verzameling welke thans in Tübingen (Duitsl.) wordt bewaard.

MEDEDELINGEN OVER HISTORISCHE VESTINGWERKEN

F R I E S L A N D

Dokkum

Aan het gemeentebestuur werden inlichtingen verstrekt over de betekenis van de berm (of z.g. sluippad), welke in het Oud-Nederlandse systeem aan de buitenvoet van de wal pleegt voor te komen. Zie o.a. de wallen van Hulst. Hij had een drieledig doel, n.l. dat bij beschieting de afvallende aarde niet direct in de belendende gracht zou vallen; dat hij, van een doornhaag voorzien, de bestormer een nieuwe hindernis zou opleveren en dat hij de verdediger de gelegenheid gaf om zich achter de doornhaag voor het gezicht gedekt te kunnen bewegen.

Instemming werd betuigd met het voornemen over gerestaureerde wallen en bolwerken wandelpaden aan te leggen en deze als in Willemstad en Hulst te doen verharderen.

G E L D E R L A N D

Doesburg

In verband met plannen van de gemeente om in de afgesneden bocht van de IJssel, ten noorden van de stad, een industrie-terrein in te richten werd door de Dienst van de Provinciale Waterstaat geïnformeerd naar de wensen van de Stichting ten aanzien van de daar in de omgeving liggende delen van de Hoge Linie.

Toezegging werd ontvangen, dat bij het opmaken van de definitieve plannen rekening zal worden gehouden met de wensen van de Stichting ten aanzien van het blijvend vrije uitzicht op de linkervleugel van deze Linie.

De v.m. schietbanen in de Hoge Linie zijn, als niet meer geschikt voor gebruik, in materieel beheer aan Domeinen overgegeven. Het dagelijks bestuur heeft geadviseerd het betreffende terrein, als onderdeel van de Liniën, aan het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen te doen overgaan.

Onder beding, dat voor een bepaalde afscheiding met de Lage Linie zal worden zorg gedragen, adviseerde het dagelijks bestuur de verkoop van een perceeltje grond, door Domeinen aan de gemeente, toe te staan.

Nijmegen

Het gemeentebestuur heeft het architectenbureau Deur ter plaatse opgedragen een plan te ontwerpen voor de restauratie van de resterende stadsmuren. Begonnen zou moeten worden bij de Kronenburgertoren, waar resten van muren en rondelen worden aangetroffen, die een spoedig herstel vorderen.

N O O R D - H O L L A N D

Beverwijk, Linie van

Blijkens de rapporten van onze correspondent, de heer dr. J. Belonje, neemt de verwaarlozing van de nog aanwezige resten van werkjes van deze linie hand over hand toe, waardoor er ten slotte niets meer van deze toch historische schansen zou overblijven.

Niettegenstaande dit sombere vooruitzicht heeft de Minister van Landbouw en Visserij, bij schrijven van 11 september 1963 aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg doen weten, dat bij de voorbereiding van de ruilverkaveling IJmond Noord is uitgegaan van het standpunt, dat NIET tot afgraving van enige Lunetten zal worden overgegaan. Mochten zich in het kader van de ruilverkaveling in de toekomst nieuwe aspecten voordoen, dan zal nader overleg worden geopend, zo zegt de Minister van L. en V.

Het bericht klinkt hoopvol. Toch moet verwacht worden dat, wanneer niet tot conservering en betere verzorging van de nog aanwezige resten wordt overgegaan de toekomst hiervan somber moet worden ingezien, niettegenstaande door O.K. en W. herhaaldelijk is verklaard dat bepaalde schansen in deze linie moeten behouden blijven.

Muiden

De huidige toegangsweg naar het Muiderslot is niet geschikt te maken voor twee verkeersbanen. Het gemeentebestuur wilde daarom een tweede toegangsweg laten aanleggen, welke voor een gedeelte over de wallen aan de oostzijde van de v.m. vesting zou moeten lopen. Het dagelijks bestuur heeft, rekening houdende met de omstandigheid dat van bedoelde wal alleen het buitentalud nog intact is en die wal overigens haar vroegere vormen heeft verloren, geen bezwaar gemaakt tegen de aanleg van voornoemde weg, mits het buitentalud en het tracé van de wal in de huidige vorm blijven. Een ander beloop van de weg, dat de wal ongemoeid zou laten, zou het dagelijks bestuur zeker toejuichen; een dergelijk beloop vraagt o.m. onteigeningen.

Muiden, de Westbatterij

Een particulier wendde zich tot het dagelijks bestuur inzake het bomvrije gebouw (toren) in de voormalige Westbatterij, tegenover het Muiderslot. De batterij en de van 1852 daterende toren verkeren in verwaarloosde toestand. Zij zijn in beheer bij de Domeinen. De kosten van een restauratie als historisch vestingwerk zouden niet goed zijn te motiveren. De bedoelde particulier zou de toren willen restaureren en op het bovenvlak een woning van één bouwlaag willen inrichten. Het dagelijks bestuur meent dat plan te kunnen aanvaarden, mits de woning in hout wordt uitgevoerd. Betrokkene zou zich tot het gemeentebestuur wenden.

Naarden

De reeds jaren hangende, en door de bevoegde autoriteit als noodzakelijk aanvaarde restauratie van de vestingwerken van Naarden is nog steeds niet aangevangen, hoewel fondsen beschikbaar zouden zijn, en mag een lijdensgeschiedenis worden genoemd. Het kan nuttig zijn de ontwikkeling van zaken samen te vatten.

Reeds vóór de 1e wereldoorlog was de militaire betekenis (tactisch en technisch) van vestingwerken als die van Naarden geleidelijk verminderd; de ervaringen tijdens die oorlog deden die betekenis geheel teloor gaan. Een formele vaststelling daarvan was de opheffing van de vesting als zodanig bij KB van 29 mei 1926, stbl. 156. De vestingwerken van Naarden bleven overigens in beheer en in onderhoud bij het Ministerie van Oorlog (thans Defensie)(genie).

De omstandigheid dat de vestingwerken van Naarden, en in het bijzonder de muren en andere metselwerken, geen betekenis meer hadden voor de landsverdediging leidde er helaas toe, dat het onderhoud van die muren en andere metselwerken tot een minimum werd beperkt, en dat de onderhoudstoestand steeds minder werd.

In 1957 trok de slechte onderhoudstoestand van de escarpuren, en wel de uitgebreide aantasting daarvan ter hoogte van de waterlijn, en op andere plaatsen het loszitten en daarna uitvallen van de buitenste lagen metselwerk, meer algemene aandacht.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg deed een aantal sprekende foto's maken van aangetaste gedeelten en schonk een reeks daarvan aan onze Stichting bij de viering van haar 25-jarig bestaan op 18 april 1957. Werumeus Buning schreef zijn artikel "Een vesting zakt in het water", met illustraties, in Elseviers Weekblad van 18 mei 1957.

Een aantal démarches, ook van onze zijde, besprekingen, brieven, begrotingen e.d. leidden er toe, dat het voornaamste deel van de wallen, grachten enz. in januari 1961 in beheer overging naar het Ministe-

rie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Deze overgang had ten doel te komen tot een, zich over een reeks van jaren uitstreckende restauratie, uit te voeren door de Rijksgebouwendienst.

Het dagelijks bestuur betreurt uitermate, dat nog steeds geen feitelijk begin is gemaakt met de restauratie, als gevolg waarvan het verval van de metselwerken steeds verder gaat.

Het dagelijks bestuur heeft in een brief aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen van haar verontrusting tot uitdrukking gebracht.

Het dagelijks bestuur heeft gemeend zich daartoe te moeten beperken, en zich met name niet te moeten begeven op het gebied van interne moeilijkheden op ambtelijk terrein, welke de oorzaak zouden kunnen zijn van de vertraging in de aanvang van de restauratie.

In verband met het inpassen van de kuststrook van het toekomstige Gooimeer in het recreatieplan voor het Gooi, waarbij ook de vesting Naarden zeer nauw betrokken is, had op het gemeentehuis een bespreking plaats waar ook de Stichting zijn stem heeft laten horen bij monde van de secretaris, die voor het dagelijks bestuur als afgevaardigde in de daartoe gevormde commissie zitting nam.

Het dagelijks bestuur adviseerde gunstig op het verzoek van het gemeentebestuur aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg om van het Rijk een terrein nabij het fort Ronduit in huur te mogen krijgen, teneinde daar een kampeerterrein voor caravans in te richten.

Weesp

Het gemeentebestuur heeft aan een architectenbureau opdracht verstrekt voor het opstellen van een uitbreidingsplan voor een gebied aan de Z.O. zijde van de Vecht.

Een belangrijk onderdeel van het plan is de verbinding van de nieuwe wijken met het hart van de stad.

In dit verband werd voorgesteld de aanleg van een brug, dan wel een dam tussen de bastions Nieuw Achtkant en Rooseboom, dus over/door de linker Vechtarm, zodat als het ware een courtine zou worden gevormd. De aanleg van die courtine zou echter een toestand scheppen die ter plaatse nooit geweest is. Het dagelijks bestuur zou kunnen instemmen met de aanleg van een lage dam met duiker, hoewel aan een dam met bogen de voorkeur wordt gegeven. Nader uitgewerkte plannen worden tegemoet gezien.

Z U I D - H O L L A N D

Brielle

De coupures in wallen van vestingen, ontstaan door het afbreken van de poorten, blijken steeds meer te smal te worden voor het moderne verkeer en vragen om verbreding.

Zo bleek bij een binnengekomen bericht, dat de gemeente Brielle, ter weerszijden van de uitgang naar de zijde van de straatweg Brielle-Hellevoetsluis, tot bovengenoemd doel de wal enigszins heeft laten afgraven. Dit is echter geschied zonder voorkennis van de voorgeschreven instanties.

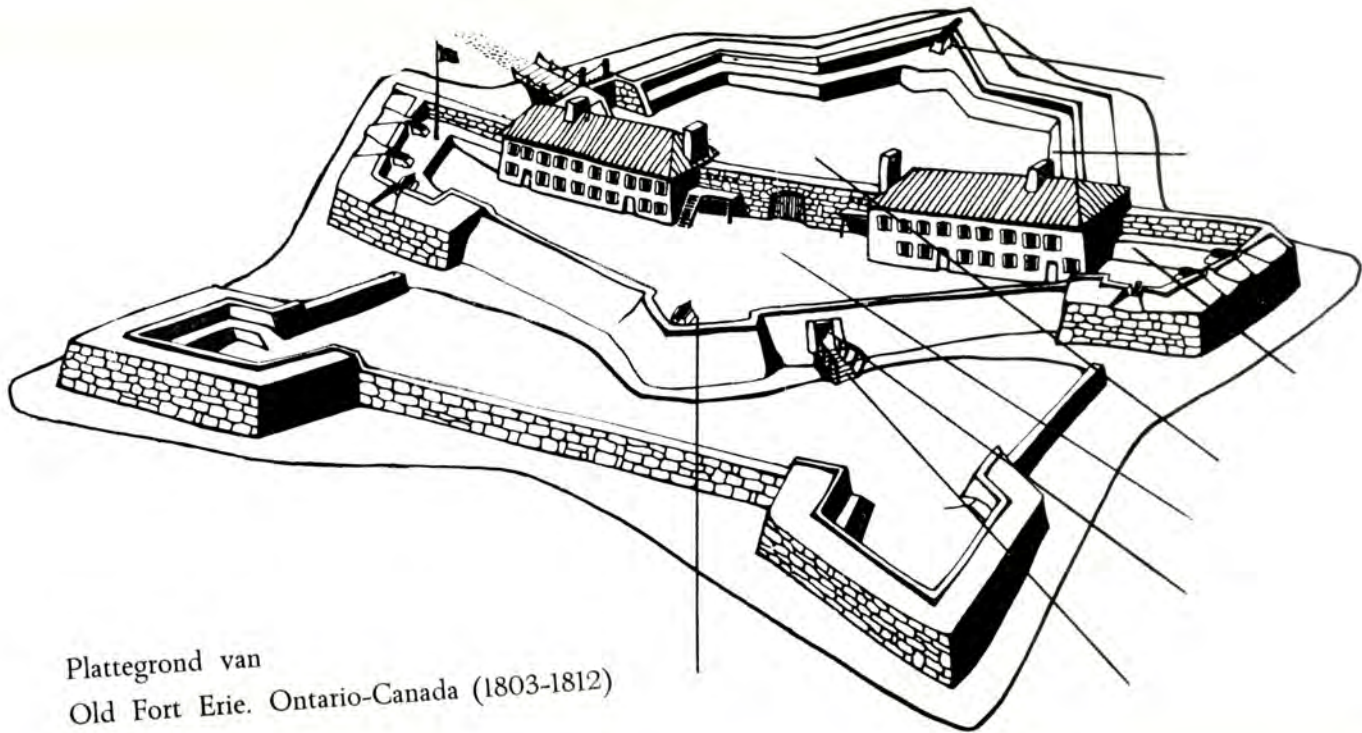
Wij hebben de Rijksdienst voor de Monumentenzorg hiervan op de hoogte gesteld.

De gemeente zal nu door het aanbrengen van een passende steenbekleding ter plaatse, verdere afknabbeling van het talud voorkomen.

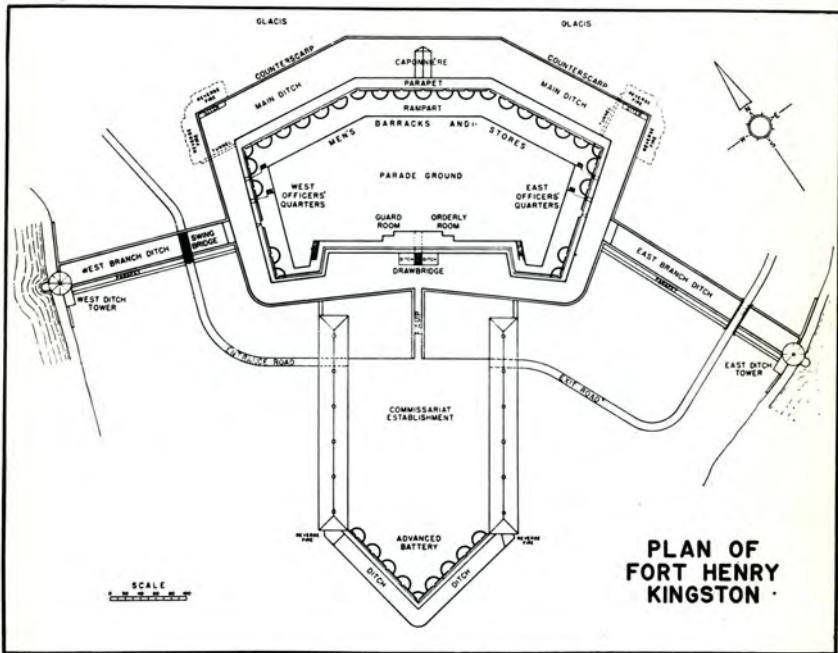
Gorinchem

De penningmeester heeft de raadsvergadering van deze gemeente bijgewoond, waarin gesproken werd over het z.g. basisplan voor de oude stad.

In dit plan zijn o.a. op de bastions torenflats ge-projecteerd. Het dagelijks bestuur besloot de verdere ontwikkeling aldaar met aandacht te volgen.

Plattegrond van
Old Fort Erie. Ontario-Canada (1803-1812)

(a) Plan Old Fort Henry bij Kingston (1832-'36)

(b) Old Fort Henry bij Kingston in vogelperspectief

(a) Fort Henry bij Kingston
Droge gracht (Keel) met toegang

(b) Fort Henry bij Kingston
Dagelijkse parade door drumband

(a) Old Fort Niagara bij Youngston U.S.A. French Castle (1726)

(b) Fort Niagara bij Youngston. (c. 1760)
Gezicht op de bastionflank met kazematten en blokhuis in de keel

Hellevoetsluis

De grachten van deze v.m. vesting zijn reeds lang slecht onderhouden en er groeit veel overtollig riet in. Ook de gemeente beschikt niet over de nodige middelen om de kosten van opruiming en onderhoud te dragen. Het gemeentebestuur, de Dienst der Domeinen en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg hebben een bespreking ter zake gehad. Daaraan werd door de onder-voorzitter deelgenomen.

Aangezien ook O.K. en W. op het moment voor dit doel niet over de nodige geldmiddelen beschikt, was de slotsom dat de Dienst der Domeinen zich in beginsel bereid verklaarde telken jare "IETS" aan het onderhoud van deze grachten te doen.

De wens van het gemeentebestuur om te geraken tot de verbreding van de toegang tot de vesting op de plaats van de v.m. Brielse Poort, zal door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg nader onder het oog worden gezien.

Het ontwerp "Uitbreidingsplan der gemeente", dat ter visie heeft gelegen, beoogt o.a. de aanleg van een bungalowpark ten N.W. van de vesting, aan de overzijde van de gracht.

Naar aanleiding hiervan herhaalde het dagelijks bestuur hiertegen zijn bezwaar, dat reeds eerder werd geuit (Jaarv. 1958/20), aangezien zich daar ter plaatse een 19de eeuwse wapenplaats bevindt met travers, bedekte weg en glacis. Bebouwing in de thans voorgestelde vorm moet worden ontraden. Overeenkomstig het advies van de Stichting is door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen gerapporteerd.

Ooltgensplaat

Op een vraag van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg of een perceel grond, waarvan het gemeentebestuur gaarne de eigendom zou verwerven, tot de

contrescarp van het v.m. fort Prins Frederik heeft bestaan, moest ontkennend geantwoord worden. Bij onderzoek op het Algemeen Rijksarchief bleek, dat bedoeld terrein slechts moerassige grond is geweest, wellicht ontstaan bij het op hoogte brengen van de wal van het fort.

Z E E L A N D

Hulst

Volgens mondelinge mededeling door de Provinciale Planologische Dienst in Zeeland, is een nieuwe weg geprojecteerd van Hulst naar Nieuw-Namen, die in een wijde bocht achter langs het fort Zandberg zal lopen. Hierover worden nadere gegevens ingewacht.

Middelburg

De Dienst van Gemeentewerken vroeg naar oude tekeningen, profielen, enz. van de v.m. vestingwerken van de stad. Het gemeentebestuur is n.l. in beginsel bereid de nog resterende fragmenten wal en vestinggracht in een goede staat te brengen. Bij een op het Alg. Rijksarchief ingesteld onderzoek werden wel plattegronden van de v.m. vestingwerken van Middelburg gevonden, doch geen profielen e.d. Via de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is het gemeentebestuur terzake ingelicht.

Veere

De stadshaven en Rijksmuren zullen volgens ingediend ontwerp van wet, in beheer en onderhoud overgaan van het Rijk naar de gemeente Veere.

IJzendijke

Hoewel krantenberichten hebben gemeld dat de restauratie van het RAVELIJN gereed zou zijn gekomen, werd van de Burgemeester vernomen dat dit nog niet

het geval is, maar dat wel met spoed aan de voltooiing wordt gewerkt. Het bezwaar van het niet voorhanden hebben van de nodige arbeiders, zal worden opgelost door het aantrekken van enkele machines. Aan de restauratie der verder nog ter plaatse aanwezige resten van de oude vestingwerken kan nog niet worden gedacht.

N O O R D - B R A B A N T

Breda

Van de v.m. sterke vesting Breda is slechts weinig bewaard gebleven. Een reduit van het v.m. 19de eeuwse lunet B uit 1842, dat een Frans karakter heeft, is in thans geschonden staat nog aanwezig en kwam in discussie toen bekend werd dat de Dienst Openbare Werken aldaar een magazijn wil bouwen, waardoor dit object geheel of gedeeltelijk zal moeten verdwijnen. Het dagelijks bestuur is van mening dat het hier een vestingbouwkundig fragment betreft, dat voor de geschiedenis van belang moet worden geacht. Reeds in 1953 (zie Jaarv. pag. 14) werd hierop de aandacht gevestigd.

Nu de kwestie weer urgent is geworden heeft het dagelijks bestuur in een schrijven aan de Rijksdienst v.d. Monumentenzorg over dit reduit een rapport uitgebracht.

Hel, Fort de (bij Willemstad)

Van de Rijkswaterstaat te Breda is ter kennisneming ontvangen het tracé van de ontworpen z.g. ZOOMWEG, die van de Volkerakdam naar Antwerpen zal lopen. Dit tracé blijft op een behoorlijke afstand van de gracht van het fort De Hel, zodat voor de Stichting geen aanleiding bestaat tussenbeide te komen.

's-Hertogenbosch

Blijkens een bij Monumentenzorg ingekomen brief van Burgemeester en Wethouders van 's-Hertogenbosch is in beginsel met Domeinen overeenstemming bereikt over de overname van het fort Orthen door de gemeente. Burgemeester en Wethouders wensen aan het fort een recreatieve bestemming te geven. Hoewel geen belangrijke wijzigingen in het voornemen liggen, voelt de gemeente de voorwaarde, dat dergelijke wijzigingen tevoren de goedkeuring van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen behoeven, als een belemmering van haar beschikkingsrecht. Burgemeester en Wethouders verzoeken deze voorwaarde te laten vervallen. Het dagelijks bestuur heeft geadviseerd niet aan het verzoek van de gemeente om naar eigen inzicht te mogen handelen, te voldoen; het fort is dermate belangwekkend, dat het onaangetast moet blijven.

Volgens mededeling van het lid van het Hoofdbestuur, de heer J.L.H.A. Antoni, bestaan er voornemens om van het v.m. fort ISABELLA een maquette te doen maken. In dit verband zijn nopens dit fort, dat in de loop der eeuwen herhaaldelijk is gewijzigd, gegevens verzameld en beschikbaar gesteld.

De kinderen van wijlen de heer C.J. Gudde te 's-Hertogenbosch, eens begunstiger van de Stichting, willen de nagedachtenis van hun vader eren door het doen uitgeven van een boekwerk "De geschiedenis van de Vesting 's-Hertogenbosch", waarvan het handschrift juist kort voor de dood van de auteur gereedkwam. Zij boden het ter beoordeling aan bij de sectie Krijgsgeschiedenis en Ceremonieel (H.K.K.L.). Het manuscript werd door H.K.K.L. voor advies aan de Stichting gezonden. Het is thans in handen van de Studiecommissie om advies.

Heusden

Het gemeentebestuur is, met de restauratie van de v.m. vestingwallen in zicht, druk doende met het

maken van plannen om straks het bezoek aan de oude vesting zo attractief mogelijk te doen zijn. In 1961 kwam het gemeentebestuur met een groots plan om te komen tot het stichten van een watersportcentrum (zie Jaarv. 1961 blz. 29). Na bestudering en ingewonnen adviezen, ook van de Stichting, bleek plan I te beknopt en plan II te kostbaar te zullen worden.

Nieuw is thans een derde plan, waarbij de jachthaven c.a. zal komen ten N.O. van de weg naar Herpt, welk plan het voordeel biedt dat, door gedeeltelijke omlegging van de rivierdijk, het centrum buitendijks komt te liggen en mitsdien de sportzeilers de gelegenheid geeft om zonder het hinderlijk passeren van kunstwerken (sluis en brug) het watersportcentrum te bereiken. Het dagelijks bestuur bracht begin 1964 terzake advies uit.

Het probleem van de te nauwe doorgang in de coupure bij de v.m. Herptsepoort vroeg ook hier de aandacht. De gemeente wil deze toegang breder maken en vroeg hiervoor toestemming.

Willemstad

Op verzoek van het gemeentebestuur heeft het Ingenieursbureau Van der Mast te Gorinchem een nieuw plan voor een jachthaven gemaakt. Tegen dit, door tussenkomst van de Inspecteur der Domeinen aan de Stichting gezonden plan meende het dagelijks bestuur geen bezwaren te moeten inbrengen.

Het plan beoogt de Spuikom in open verbinding te brengen met de bestaande haventoeegang, waardoor een ruime jachthaven zou ontstaan.

De toegang van de stad naar de jachthaven zal langs de Oostbeer moeten plaatsvinden. Hiertegen zal geen bezwaar bestaan mits zulks geschiedt door middel van een lage brug (ongeveer 1 meter hoog) aan de binnenkant van de beer en vervolgens via een houten trap over de wal.

In een brief aan de afdeling Waterhuishouding van de Deltadienst is gesteld dat onze Stichting, als erfpachtster van het object Willemstad, het standpunt inneemt, dat de kosten van de aanpassing van de waterstaatkundige toestand aan de nieuwe omstandigheden in de eerste plaats een aangelegenheid zijn van de eigenaar (in casu het Rijk-Domeinen).

Aan een van de bewoners nabij de wal ten westen van de Landpoort is, met toestemming van de Inspecteur der Domeinen, vergunning verleend een brugje voor zijn huis te verbreden, mits hierover geen verkeer met vrachtwagens plaats heeft.

In verband met het aflopen van de erfpachtovereenkomst in 1965 hesloot het dagelijks bestuur contact op te nemen met de Inspecteur der Domeinen te 's-Hertogenbosch ten einde een nieuwe overeenkomst voor te bereiden.

Een proef met het aanbrengen van z.g. slakkenzand voor verharding van de wandelpaden op de wal moet als geslaagd worden genoemd. Hierdoor is de zorg voor de onkruidbestrijding op deze paden tot een minimum teruggebracht.

De meest aanvaardbare oplossing voor de verversing van de vestinggrachten, zodra de getijbeweging vóór Willemstad zal zijn opgehouden, is nog niet gevonden. Een suggestie van de correspondent, de heer Maris, door het in orde maken van het sluisje, dat voorheen de verbinding van de vestinggracht met de binnen-gracht tot stand bracht, de verversing van de hoofdgracht via de binnengracht mogelijk te maken, is naar het gevoelen van het dagelijks bestuur nader te overwegen. Hierover werd contact opgenomen met het gemeentebestuur en de Dienst der Domeinen.

De Dienst der Domeinen informeerde bij Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, of uit een oogpunt van monu-

mentenzorg bezwaar bestaat tegen de eigendomsoverdracht van een aantal met name genoemde objecten te Willemstad, die thans in materieel beheer bij deze Dienst zijn. Deze kwestie is nog lopende.

L I M B U R G

Maastricht

Het gemeentebestuur heeft een commissie van advies ingesteld voor de restauratie van de v.m. vestingwerken. In deze commissie heeft ook zitting gekregen de heer L. Morreau, correspondent van onze Stichting in het rayon Zuid-Limburg.

Het is de bedoeling van het gemeentebestuur telkenjare een deel van de vestingwerken onder handen te nemen.

De naamstenen van de vroegere onderdelen van de vesting, "Burmania" en "Randwijck", zullen op een passende plaats worden opgesteld.

Met toestemming van de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, is aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken toestemming verleend om, ten behoeve van de inrichting van een commandopost voor de B.B., tegen het fort Willem I een ondergronds onderkomen te bouwen. Dit onderkomen zal van buiten af niet zichtbaar zijn.

Onze correspondent, de heer Morreau, heeft met klem gewezen op de noodzaak van herstellingen aan de resten van het fort St. Pieter en van het v.m. bastion Waldeck, buiten de vroegere Tongersepoort. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg is door het dagelijks bestuur attent gemaakt op de urgentie van deze zaak. Een bijdrage hiervoor van het Rijk is inmiddels aangevraagd.

Het kanaal naar Luik zal worden gedempt. Aan het gemeentebestuur is verzocht, zo enigszins mogelijk,

de resten van de tamboer aan de ingang van het Park te sparen.

Stevensweert

Voor een vijftien jaren kon, in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Prov. Plan. Dienst in Limburg, worden voorkomen dat, door een ontworpen bebouwing, een bepaald deel van de grondslag der v.m. vesting onherkenbaar zou worden. Op de plaats waar deze bebouwing had moeten komen werd een bouwverbod van kracht (zie Jaarverslag 1948 blz. 10).

Het gemeentebestuur heeft verzocht onderhandelingen te mogen voeren over de opheffing van dit bouwverbod. Het dagelijks bestuur heeft toegezegd de tegenwoordige toestand in ogenschouw te zullen nemen alvorens haar oordeel uit te spreken.

BESLUIT

Overeenkomstig het gestelde in artikel 2 van het Huishoudelijk Reglement wordt dit jaarverslag, na door het dagelijks bestuur te zijn goedgekeurd, het hoofdbestuur in zijn jaarlijkse vergadering aangeboden.

Moge het een beeld geven van het streven van de Stichting, ook weer in het afgelopen jaar, voor het behoud van de oude vestingwerken in Nederland.

Oegstgeest, april 1964.

De secretaris,

C.A. de Bruijn.

Goedgekeurd door het dagelijks bestuur:

L.J. Spanjaerdt Speckman	Voorzitter
J.J. de Wolf	Ondervoorzitter
C.A. de Bruijn	Secretaris
mr. P.J. van der Mark	Adjunct-secretaris
W.H. Schukking	Adviseur
jhr. ir. Six van Wimmenum	Penningmeester.

B I J L A G E N

- I. COURANTENKNIPSEL-ARCHIEF (vervolg)
433. NAARDEN Redding van Vesting Naarden is nabij,
uit: Cobouw 10-1-1963
434. GUINEE Forten in de bocht van Guinee, uit:
Oost en West 2-11-1962
435. MAASTRICHT Reconstructie van het stadspark,
uit: Nieuwe Limburger 12-1-1962
436. FRANKRIJK 90 places fortes de la France, uit:
L'Auto-Journal 27-6-1963
437. MAASTRICHT Bossche fronten, voorlopig geen res-
tauratie, uit: Nieuwe Limburger 11-1-1963
438. IJZENDIJKKE IJz. graaft zijn vestinggracht op,
uit: Algemeen Dagblad 19-1-1963
439. PAMPUS Afbeelding: Pampus in het ijs, uit:
Haagsche Courant 19-3-1963
440. GEERTRUIDENBERG Gerestaureerde vesting vraagt
veel onderhoud, 27-4-1963
441. KATSHAAR Schans-restauratie gereedgekomen, uit:
Mededelingen van de Ned. Aardolie Mij.,
15-8-1963
442. ROTTERDAM, Fundament van de Schiedamse Poort
blootgelegd, uit: Rott. Nieuwsblad 19-6-1963
443. MAASTRICHT Fort St. Pieter in verval, uit:
Nieuwe Limburger 1-6-1963
444. DELFT Oostpoort wordt grondig gerestaureerd,
uit: Nieuwe Rotterdamse Courant 18-6-1963
445. MUIDEN Betere verbinding op komst nabij de v.m.
Keetpoort
446. AMSTERDAM (Stelling) Bij afbeelding v.m. fort bij
Schiphol
447. HEUSDEN Over nieuw plan voor jachthaven, uit:
Brabants Dagblad 6-11-1963

448. MAASTRICHT Herstel v.m. walmuur in een kloostertuin, uit: Nieuwe Limburger 19-6-1963
449. HEUSDEN Vestingwallen worden gerestaureerd, uit: Nieuwe Rotterdamse Courant 10-4-1963
450. NAARDEN Restauratie zou bij bastion Oud Molen beginnen, uit: Gooi- en Eemlander 1-3-1963
451. VLISSINGEN Restauratie Gevangentoren vrijwel voltooid, uit: Prov. Zeeuwse Courant 9-8-1963.

II. PUBLICATIES

Zolang de voorraad strekt zijn verkrijgbaar onderstaande uitgaven, door aanvraag bij de secretaris: C.A. de Bruijn, M.H. Tromplaan 218 te Oegstgeest, en gelijktijdige storting van het bedrag op de post-girorekening van de Stichting, nr. 63844, eveneens te OEGSTGEEST.

Plaatwerk "De Wallen van Naarden"		f.	10.--
"NAARDEN" 1350-1950, door C.A. de Bruijn			
	en W.H. Schukking	"	3.--
idem voor niet-begunstigers		"	5.--
Plan Oud-Ned. vestingstelsel		"	1.50
Plan Nieuw-Ned. vestingstelsel met beschr."		"	1.50
Jaarverslagen:			
1932-1955	per stuk	"	0.15
1956-heden	idem	"	0.25
1960	uitverkocht		
Register 1932-1955	per stuk	"	0.10
dr. J. Belonje "Linie van Beverwijk"		"	0.10
mr. G. Overdiep "Het Huis Ruinen als militair steunpunt"		"	0.10
ATLAS van historische vestingwerken in Nederland:			
	Don. en Beg.	Anderen	
Algemene Inleiding. Afz.	f.	f.	
I. Gron.-Friesl.-Drenthe	1.--	2.--	
	uitverkocht		
IIa Overijssel	f.	f.	
	2.50	4.--	
IIb Gelderland	"	"	
	3.50	5.--	
IIIa Utrecht	"	"	
	3.50	5.50	
IIIb Noord-Holland	"	"	
	5.00	7.--	

III. TOERISTISCHE BELANGSTELLING VOOR HISTORISCHE VESTINGWERKEN IN CANADA EN DE U.S.A.

Gedurende onze reis van plm. 5 maanden door de Verenigde Staten en Canada waren wij in de gelegenheid een groot aantal oude verdedigingswerken te bezoeken. In dit deel van de wereld kent men geen versterkte steden, als ons Naarden, Willemstad of Brielle. Ook kunnen de nog aanwezige forten niet bogen op een hoge ouderdom als soms bij ons. In de zuidelijke staten liggen, aan de kust van de Atlantische Oceaan, enkele forten die van Spaanse oorsprong zijn, zoals Castillo de San Marcos en het Fort Matanzas, die dateren uit het midden van de 16de eeuw.

In het noorden vinden de meeste forten hun oorsprong in de tijd van de strijd tegen de Indianen, de Amerikaanse Vrijheidsoorlog, de Burgeroorlog en de strijd tussen Canada en de Amerikaanse Staten in het begin van de 19de eeuw.

Vele van deze forten, met een vaak roemrijke historie, die in voornoemde oorlogen waren geruineerd, zijn in de eerste helft van deze eeuw op meesterlijke wijze gerestaureerd en als historische monumenten voor het toerisme opgesteld.

De restauratie geschiedde op kosten van diverse Gouvernemen ten en werden door de Diensten der Genie op deskundige wijze uitgevoerd. Door het inrichten van permanente exposities, betrekking hebbende op de geschiedenis van het betreffende fort en de legeronderdelen die daar voortijds in garnizoen lagen, heeft men deze historische plekjes aantrekkelijk weten te maken voor de toeristen, die dan ook in het seizoen in groten getale de "OLD FORTRESS" komen bezoeken. In het zomertijdperk is dan de grote attractie, dat studenten van burgerlijke en militaire universiteiten, tijdens hun vacantielij d, gekleed in historische uniformen en dienovereenkomstig bewapend, zowel infanterie- als artillerie-exercities uitvoeren in de stijl van de tijd, welke zij in hun kleding uitbeelden. Op Fort Henry, nabij Kingston, waren wij zelfs getuige ervan hoe een der vele, op de hoge stenen wallen

staande "24-pounder cannons", werd afgevuurd; het slot van een batterij-exercitie, welke dagelijks onder grote belangstelling van vele "visitors" werd uitgevoerd.

De meeste forten die wij bezochten hadden zulk een zomerbezetting.

Een ruime parkeergelegenheid buiten het werk en een goed ingerichte cantine in een der gebouwen, zorgen er voor dat de bezoekers met hun vervoermiddelen op een gemakkelijke wijze het object kunnen bereiken en zich, na een vermoeiende wandeling langs de "ramparts" en door de tentoonstellingsgebouwen, kunnen laven aan een koele drank.

Voor het onderhoud en de administratie zijn de forten in de Verenigde Staten ondergebracht bij U.S. Departement van Binnenlandse Zaken, Afd. "National Parks", national monuments.

In Canada zijn het o.a. "Toronto Historical Board", "Park of the Ontario", "St. Lawrence Development Commission" en "The Niagara Parks Commission", die naast het onderhoud van andere historische en natuurmonumenten, ook het beheer en onderhoud van de "Old Fortresses" verzorgen.

BIJZONDERHEDEN over enkele oude forten.

OLD FORT YORK

Het tegenwoordige gerestaureerde fort werd in 1816 herbouwd op de plaats waar Gouverneur Simcoe, bij zijn aankomst in York (het tegenwoordige Toronto) reeds eerder (1793) een militaire post tegen de Indianen had gebouwd.

Old Fort York bestaat uit een onregelmatige aarden omwalling met gereveteerde binnentaluds. De kanonnen zijn opgesteld achter embrasures, waarvan de zijwangen bekleed zijn met dikke boomstammen.

In een zestal gerestaureerde stenen gebouwen zijn wapens en uniformen tentoongesteld; in enkele ervan zijn de cantine en verblijven der seizoenbezetting ondergebracht.

In het grootste van de twee "blockhouses", het z.g.

"York Militairia Blockhouse" (1813), wordt dagelijks voor het publiek, aan de hand van een maquette van het fort en de omgeving in die tijd, door middel van lichtjes, projectiescherm en geluidsinstallatie, een explicatie gegeven van de Amerikaanse vlootaanval op 27 april 1813. Het fort had een droge gracht met aan de voet van het buitentalud horizontale stormpalen.

OLD FORT ERIE (zie afb. I)

Het is gelegen aan de noord-oostpunt van Lake Erie, bij het plaatsje Fort Erie, tegenover het Amerikaanse Buffalo.

Het werd in 1764 door het Britse leger, als tamelijk primitief fort tegen de Indianen gebouwd. Nadat het in 1799 door een stormvloed vernield was, is het in 1803 hersteld.

Het derde fort, waarvan het tegenwoordige, in de jaren 1937-'39 gerestaureerde, een copie is, was tegen het begin van de oorlog van 1812 gereed en werd in 1814 door de Amerikanen genomen, die het daarna krachtig hebben versterkt. Nadat het in hetzelfde jaar weer door de Britten was heroverd, raakte het spoedig in verval.

Het fort is gebouwd volgens het polygonale systeem, met aan de zijde van het meer, waar de toegangspoort ligt, een redan met gebroken facen, terwijl de landzijde wordt beschermd door een hoornwerk. De aarden wallen hebben aan de binnen- en de buitenzijde bekleedingsmuren van zware natuursteen. De kelen van de bolwerken van het hoornwerk zijn door palissaden afgesloten. De kanonnen in de bastions van het fort staan achter embrasures; die in de redan en de caponnière, vuurden over-bank. Het hoornwerk is alleen ingericht voor infanterieverdediging. De twee in het fort liggende verdedigbare gebouwen van twee verdiepingen dienden als verblijfplaats van de bezetting en zijn thans als museum ingericht.

OLD FORT HENRY (zie afb. IIa en b)

Dit fort, wel genoemd "The Citadel of Upper Canada", is gelegen hoog op een landtong, waar de St. Lawrence

River uit Lake Ontario komt en het beheerste vanaf die plaats de stad Kingston en de voor de stad liggende baai.

Het had zijn oorsprong in de troebele dagen van 1812-1814 toen de Verenigde Staten in oorlog waren met Canada.

Tussen de jaren 1832 en 1836 werd het opnieuw ontworpen en verbouwd tot het krachtigste bolwerk ten westen van Quebec.

Na 1870 raakte het, doordat het niet meer voor militaire doeleinden werd bruikbaar geacht, langzamerhand in verval en werd tot ruine. In de jaren 1936-1938 werd het door restauratie in zijn oude glorie hersteld.

Het is een, geheel uit natuursteen opgebouwde, polygonale sterkte, met droge gracht, van steen opgetrokken escarp en contrescarp, waarin kazematten voor de grachtbestrijking zijn aangebracht en een aarden glacis. (zie afb. IIIa)

Buiten de keel van het fort bevindt zich een grote tenaillevormige esplanade, omgeven met verdedigbare gebouwen met in de inspringende driehoek lage batterijen, uitzicht biedende op de baai en stad Kingston. Loodrecht op de flanken van het fort bevinden zich diepe bemuurde insnijdingen, door torens verdedigbaar, waardoor de landtong wordt afgesneden.

Fort Henry beheerste de stad Kingston vanaf een hoog voorgebergte, uitziende op de historische St. Lawrence rivier.

Beroemde Engelse regimenten lagen tussen de jaren 1812-1870 in garnizoen in het fort; de Canadese zeemachtstroepen van 1871 tot 1891.

In 1938 werd het voor het publiek opengesteld en het is geworden tot een van Canada's meest bekende toeristenattracties. Ofschoon het fort heden het aanzijn heeft van een in staat van verdediging zijnde vesting, bewapend met kanonnen en uitgerust met vroeg 19e eeuwse verdedigingsmiddelen, is het meer een levend museum.

In de kazematten die vroeger ter bescherming van de bezetting dienden, is nu te zien hoe de soldaten

voor 'n eeuw geleden leefden.

Op de wallen staan weer kanonnen in stelling; officiersverblijven zijn weer gemeubileerd als vroeger en in de schoen- en kleermakerswerkplaatsen demonstrenen bekwame vaklieden hun ambacht.

In het eigenlijke museum herinneren de tentoongestelde wapens en uitrustingstukken van de infanterie, de cavalerie, de artillerie en de marine aan Canada's militaire geschiedenis.

Indien de zware vestingmuren daartoe in staat waren, zouden zij kunnen vertellen een kleurrijke geschiedenis, van vrolijke dansen in de officiersvertrekken, van de spannende dagen der Upper Canadese revolutie, van politieke gevangenen en terechtstellingen, van koninklijke bezoeken en plechtige ceremoniën.

Het meest kleurvolle glanspunt van het gerestaurerde fort Henry is de wereldvermaarde Fort Henry Guard, een met nauwgezetheid geoefende troep studenten van Canadese universiteiten. Zij hebben niet zo lang geleden (1959) voor de eerste keer deelgenomen aan het grote Koninklijke concours voor militaire korpsen te Londen, Engeland.

Voorstellende de oude Engelse bezetting van het fort, laten de Guards de exercities zien en dragen de uniformen, wapens en verdere uitrustingstukken van de v.m. Koninklijke Vestingartillerie en het Britse Linie Regiment van 1867, het jaar dat Canada als Brits Dominion werd erkend.

Gedurende het toeristenseizoen worden 19de eeuwse infanterie-exercities uitgevoerd, hebben voorstellingen plaats door het tamboer- en pijperkorps en geeft de artillerie saluutschoten met de oude voorlaadkanonnen.

Indien het weer dit toelaat is dit een dagelijks weerkerend glanspunt voor de bezoekers van het fort en dat zijn er tienduizenden en meer.

Gedurende de maanden juli en augustus voert de Guard op elke woensdagavond een speciale taptoe uit.

Als hoogtepunt in het seizoen is de interessante z.g. "Retreat ceremony" op 29 augustus; een jaarlijks terugkerende attractie voor duizenden bezoekers.

FORT MISSISSAUGA

De resten van deze aarden sterreschans liggen op het terrein van de Niagara Golf Cours van het stadje Niagara on the Lake. Het beheerste de monding van de aldaar in het Ontariomeer uitstromende Niagara rivier, juist tegenover het aan de Amerikaanse oever gelegen Fort Niagara.

Het werd in 1814, op de plaats van een v.m. Vuurbaak aan het meer, opgebouwd uit het materiaal van de ruine van de stad, die in 1813 door de Amerikanen in brand was gestoken.

Het bestond uit een grote ronde verdedigbare toren, gelegen binnen een aarden omwalling met droge gracht. Een barrière tussen twee rechtstandmuren vormde de toegang tot het fort, terwijl zich aan de noordzijde in de wal een stenen sortie bevindt, welke toegang geeft tot de droge gracht.

Een beschrijving noemt het fort: "The first and only star fort erected in North America after a modern five pointed star fort system in Europe".

Het fort werd nimmer aangevallen en werd c.a. in 1856 buiten gebruik gesteld.

Aanwezig zijn nog de wallen met barrière en sortie, de droge gracht en de toren.

OLD FORT GEORGE

Het fort ligt aan de linker oever van de Niagara rivier, bij de stad Niagara on the Lake en is oorspronkelijk gebouwd tussen de jaren 1796-'99 door de t.m. Gouverneur van Upper Canada (Ontario). Tijdens de oorlog van 1812 werd het door de Amerikanen verwoest, doch in 1814-'15 weer door de Britten herbouwd.

Het tegenwoordige fort, tussen de jaren 1937-1940 door het Royal Engineers Corps volgens het originele plan gerestaureerd, is regelmatig van bouw. Het heeft 6 kleine bastions en vrij lange courtines van aarde en droge grachten. De flanken staan schuin op de courtines. De escarpen zijn rondom met hout bekleed en de courtines gepalissadeerd.

Op de bastions staan de kanonnen op houten beddingen, achter met hout beklede embrasures.

Voor de toegangbarrière ligt een gepalissadeerde redan, evenals voor de tegenoverliggende courtine; deze heeft echter een zeshoekig blokhuis in 2 verdiepingen als reduit.

Voorts staan binnen het fort 11 gerestaureerde gebouwen, waarvan de meeste van hout en enkele van natuursteen zijn opgetrokken. De grootste, uit twee verdiepingen bestaande blokhuisen, zijn als musea ingericht.

OLD FORT NIAGARA (zie afb. IVa en b)

Op de hoge oever, aan de monding van de Niagara-river ligt nabij het stadje YOUNSTON, N.Y. (U.S.A.) het oude fort Niagara, dat onderhouden wordt door de "OLD FORT NIAGARA ASSOCIATION, INC."

Op dit, voor de occupatie van het westelijke Indiaanse gebied, zo belangrijk strategische punt, was door de Fransen, vanuit het latere Kingston, reeds een versterkte handelspost gebouwd, het Fort Conti. Dit bestond uit een met wallen en palissaden omgeven ruimte, met op twee tegenover gestelde hoeken een redoute van 12 meter in het vierkant. Dit fort ging spoedig door geweld en brand ten onder. Het dateerde uit 1679.

Ongeveer negen jaren na de brand werd op dezelfde plaats het Fort Denonville gebouwd: "A fort of pales, with four bastions". Het bestond maar 1 jaar en werd in het jaar 1688, op 15 september, als gevolg van een overeenkomst tussen Engeland en Frankrijk, door de bezetting verlaten, nadat zij het hadden geslecht. Ook de Indiaanse stammen in de streek van de meren schijnen hierop invloed gehad te hebben. Een vijftig jaren later was er van die zijde nog verzet tegen het bouwen van een nieuw fort. Wel verleenden de hoofden der Seneca-indianen toestemming tot het bouwen van een "STEENEN HUIS", thans nog bekend als het "Franse Kasteel". In werkelijkheid echter was dit stenen huis meer dan dat; het was een, voor die tijd en die

streek, een goed verdedigbaar kasteel. Van buiten uitzijende als een groot, rechthoekig huis, doch met muren van 1.20 M. dik met aan de binnenkant van de ramen dikke blinden met schietgaten. Het heeft twee verdiepingen en een zolder waar, achter een zware stenen borstwering, kanonnen stonden opgesteld en die overdekt is met een kap van hout en van buiten een leistenen bekleding. Het gebouw kwam tot stand in het jaar 1726. Oude prenten vertonen aan de landzijde een gebroken wal van de meerkust tot aan de oever van de rivier, waardoor het verdedigingswerk een driehoekige vorm kreeg, welke het na latere uitbreidingen steeds heeft behouden.

De toenemende Engelse invloed had ten gevolge dat deze post niet lang in Franse handen bleef. Na de citadel in Quebec werd "Fort Niagara" geacht te zijn "the most important post in America", die "must be taken at all costs". Dit gebeurde dan ook in het jaar 1759. Een leger van Britten en Indianen won de veldslag, genaamd "La Belle Famille", nabij het dorp Youngston, nam het fort in en deed de bezetting, bestaande uit 607 soldaten en 11 officieren met hun vrouwen, als krijgsgevangenen uittrekken. Het fort is daarna grondig gereconstrueerd in de vorm zoals het, na de restauratie in deze eeuw, thans nog uitziet.

Van het aan de oostzijde liggende gebastioneerde vestingfront met gerevetteerde wal, werden de flanken van kazematten voorzien. Een groot aarden rave-lijn dekte de courtine en daarin liggende oostpoort. Op de beide bastions verrees een uit twee verdiepingen bestaand blokhuis van steen, met op de bovenverdieping opstellingsplaatsen voor kanonnen. De toegang tot de hoofdpoort van het fort, "The Gate of the Five Nations" werd geflankeerd door de aanleg van een batterij van meerdere stukken geschut. Achter de batterij welke de rivermond beheerst werd een stenen kogelgloeioven geplaatst.

Ook dit fort is in het vacantieseizoen trefplaats van duizenden toeristen. Dan doen ook daar jongemannen hun dienst in uniformen uit het tijdperk rond de wisseling der 18de en 19de eeuw.

In het oude Kasteel, alsmede in de verschillende gebouwen, vinden de bezoekers tentoonstellingen en een goede cantine.

Buiten het fort is een ruime parkeerplaats aangelegd waar honderden bezoekers hun auto kunnen parkeren.

Dit laatste fort is één van de vele oude sterkten welke in de States bewaard worden. Bij de meeste vindt men hetzelfde beeld: goed gerestaureerd en ingericht voor het toeristenbezoek.

De forten "Ticondaroga" en "William Henry" nabij Lake George en "Mc.Henry" bij Baltimore o.a. trekken dan ook jaarlijks duizenden bezoekers.

Vooral het laatste fort heeft grote vermaardheid. Immers hier werd het Amerikaanse volkslied geboren. Tijdens het beleg van het fort in 1812 zag de dichter bij het naderend morgenlicht de "Star-spangled Banner" nog waaien boven de wallen, ten teken dat de sterkte het nog hield en werd hij hierdoor geïnspireerd tot het lied, dat eindigt met de wens dat de vlag moge blijven wapperen:

"O'er the Land of the free and the home
of the brave".

C.A. de Bruijn.

I N H O U D

Inleiding	3
Besturen	5
Jaarvergadering Hoofdbestuur	6
Financieel overzicht 1963	9
Studie-commissie	10
Correspondenten	10
Donateurs	13
Begunstigers	13
Excursie 1963	14
Bezoeken	14
Contacten en Propaganda	15
Aanwinsten	18
Mededelingen over historische vestingwerken	19
Friesland	19
Gelderland	19
Noord-Holland	20
Zuid-Holland	24
Zeeland	26
Noord-Brabant	27
Limburg	31
BIJLAGEN:	
I. Courantenknipsel-archief	34
II. Publicaties	35
III. Toeristische belangstelling voor histo- rische vestingwerken in Canada en de U.S.A.	36